

Dr. Németh Zsolt
társadalomstatistikai elnökhelyettes
Központi Statisztikai Hivatal
Budapest

Tisztelt Elnökhelyettes Úr!

A meghívott civil szervezetek képviselőiben nagy várakozással vettünk részt 2010. november 10-én a Központi Statisztikai Hivatalban tartott megbeszélésen, amelyen a 2011-es népszámlálás kommunikációjában kérték segítségünket. Közelebbről, a lakosság körében meglévő, a népszámlálás során megadott adataik kezelését illető bizalmatlanság csökkentésében szántak szerepet a civil szervezeteknek.

Meggyőződésünk, hogy a népszámlálás mind társadalomstatistikailag, mind a népesség tagjai mint egyének szempontjából kiemelt fontosságú esemény. Ennek népszerűsítésében azonban csak akkor tudunk meggyőződésünk szerint szerepet vállalni, ha az alkalmazott megoldásokkal, jogi és technikai garanciákkal mi magunk is egyetértünk. Sajnos a megbeszélésen elhangzottak megerősítették azon véleményünket, hogy a népszámlálás jelenlegi tervei nem felelnek meg a személyes adatok védelméhez való jog szabályainak, alkotmányos értelmezésének.

Az adatvédelmi garanciák a népszámlálás azon jellemzői miatt különösen jelentősek, hogy egyrészt a népszámláláson a válaszadás kötelező, másrészt az adatfelvétel teljes körű, harmadrészt az adatfelvétel szenzitív adatokra is kiterjed. A megbeszélésen elhangzottak, továbbá a próba- és lakáskérdőívek ismeretében ezért az alábbi észrevételeket és javaslatokat tesszük

1. A legsúlyosabb problémának azt tartjuk, hogy a lakáskérdőív I., illetve a próbakérdőív 28.8. pontjánál adott válaszok külön-külön és együttesen is alkalmasak lehetnek a válaszadó személyének egyértelmű azonosítására. Már kevés részadat összekapcsolásával is pontosan meghatározhatóvá válik a nyomtatványt kitöltő személye, ennek következtében a népszámlálás nem tesz eleget az anonimitás követelményének. Tudatában vagyunk annak, hogy az anonimitást a lakcím rögzítésének előírásával a közelmúltban történt törvénymódosítás tette lehetetlenné. Ez azonban nem változtat az anonimitás fenntartásának szükségességén. Javaslatunk szerint a lakcímet kizárólag kérdés teljeskörűségének biztosítása végett rögzítsék, a kérdőívektől elkülönítetten, oly módon, hogy semmilyen belső azonosító, kapcsolati kód segítségével ne lehessen a kérdőívekkel összekapcsolni. Ezen túlmenően a munkáltató kötelező pontos megjelölésének elhagyását javasoljuk, helyette *elsősorban* a munkáltató jellegére (pl. a nemzetgazdasági ágazatára) kérdezzen a kérdőív. A nem önkitöltő polgárok esetében ebben a kérdezőbiztos segítséget tud nyújtani. Az önkitöltők egy része pedig maga is képes ezt a kérdést megválaszolni. Az erre képtelen önkitöltők számára javasoljuk lehetővé tenni *alternatív lehetőségként* a munkáltató megnevezését, ám csak az arra való kifejezett figyelmeztetés mellett, hogy ez a kitöltő azonosíthatóságát lehetővé teheti. Mindez szükséges az anonimitás és az adatvédelem minimumszabályainak betartásához. A statisztikáról szól 1993. évi XLVI. törvény 8. § (4) bekezdése kifejezetten előírja, hogy az érintett nemzetiségi etnikai hovatartozására, vallásos vagy más

meggyőződésére vonatkozó adat csak személyazonosításra alkalmatlan módon kerülhet sor. Ennek a törvényi követelménynek nem tesz eleget a kérdőív.

2. A Központi Statisztikai Hivatal jogi és fizikai biztosítékokat köteles nyújtani ahhoz, hogy az etnikai csoporthoz, nemzetiséghez való tartozással, az anyanyelvvvel és a vallással kapcsolatos válaszok alapján a válaszadók ne legyenek azonosíthatóak. A szenzitív adatok és a demográfiai, valamint a lakhatási körülményekre vonatkozó információkkal való átmeneti összekapcsolása indokolt a társadalom egyes rétegei életkörülményeinek feltárása miatt. A polgárok válaszadási hajlandóságának és a valóságnak megfelelő adatszolgáltatásnak alapvető feltétele, hogy bízhatnak abban, hogy a kérdőíveken az érzékeny adataik anonimek maradnak nemcsak az adatfeldolgozás során, hanem nem kell azokat nyíltan vállalniuk a kérdezőbiztos, illetve a kitöltött íveket összegyűjtő személy előtt sem. Célszerű tehát, hogy a kérdőívet kitöltő személy érzékelje, hogy az ilyen jellegű adatait fokozott gondossággal kezelik, ellenkező esetben meg fogja tagadni az adatszolgáltatást. Álláspontunk szerint a bizalmat – és ebből következően a népszámlálás eredményességét – az segíthetné elő, ha már az adatfelvétel során egyértelműen elkülönítve kezelnék a különleges személyes adatokat. Az 1. pontban kifejtettek ismeretében az azonosíthatóság veszélye nyilvánvaló, ami érthető bizalmatlanságot kelt. A kérdőív adatai alapján való azonosíthatóság lehetőségének a megszüntetése sem oldja meg azonban a kérdezőbiztos/ívösszegyűjtő személy előtti anonimitást, ha a szenzitív adatokat nem lehet külön, lezárt borítékban átadni. (A szenzitív adatokra vonatkozó kérdőívnek a többi – az 1. pontban ajánlottaknak megfelelően anonímmá tett – kérdőívvel való összekapcsolhatósága belső azonosítóval biztosítható.)¹ Az Avtv. 10. § és az Európa Tanács által Strasbourgban, 1981. január 28. napján elfogadott, az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során Egyezmény² 7. cikke szerint megfelelő biztonsági intézkedéseket kell tenni az adatok védelme érdekében a jogtalan hozzáférés, megváltoztatás vagy terjesztés megakadályozása érdekében. Ez az adatbiztonság elvét jelenti: az adatkezelő és az adatfeldolgozó a személyes adatok védelme érdekében köteles a szükséges technikai és szervezési intézkedéseket megtenni. Lehetetlen jogszabályban meghatározni, hogy a szükséges védelmi szint mit jelent, hiszen az adott szituációtól függ, hogy hogyan lehet megfelelni az adatbiztonság elvének. Általánosságban azonban elmondható, hogy a védelemnek összhangban kell lennie a feldolgozás kockázataival és a védendő adatok természetével is. A különleges személyes adatok fokozott jogi védelmet élveznek a nemzetközi egyezmények és magyar jog szerint egyaránt, ebből következően az adatbiztonság követelményeinek is fokozottan kell érvényesülniük.)

3. Komoly hiányosságok láthatóak a válaszadás önkéntességével kapcsolatban is. A 2011. évi népszámlálásról szóló 2009. évi CXXXIX. törvény 3.§ (2) bekezdése szerint az adatszolgáltatás az egészségi állapotra, a fogyatékosagra, a vallásra, az anyanyelvre és a nemzetiségre vonatkozóan önkéntes. A próbakérdőív V. pontja esetében mindössze „999 – nem kíván választ adni” kitétel jelzi a válaszadás önkéntességét. Az adatszolgáltatás önkéntességéről akkor beszélünk, ha az a tájékozott hozzájáruláson alapul. Az Avtv. 2. § 6. pontja szerint a *hozzájárulás* az érintett önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely a megfelelő tájékoztatáson alapul. Ennek a feltételnek szerves része, hogy az adatalany

¹ Ez összhangban van az adatvédelmi biztos által 2009 folyamán ajánlottakkal: „Az adatvédelmi ombudsman javasolja, hogy az állampolgár a népszavazási kérdőívtől *független külön lapon*, a kérdezőbiztos által nem ellenőrzöttén maga töltse ki a kisebbséghez tartozásra (és más különleges adatokra) vonatkozó adatokat, és azt *lezárt borítékban* adja át a kérdezőbiztosnak. A két dokumentum ugyanazt az azonosító számot tartalmazza. *Ha az alapkérdőív személyazonosításra alkalmas adatokat nem tartalmaz* (ahogy 2001-ben sem tartalmazott), akkor az adatok központi feldolgozása, a két adatlap adatainak összekapcsolása nem jár személyes adatok kezelésével.” (Forrás: www.obh.hu, kiemelések tőlünk.)

² Kihirdette az 1998. évi VI. törvény.

tisztában legyen azzal, hogy az adatszolgáltatás önkéntes. Ez akkor teljesül, ha az önkéntesség kellő módon fel van tüntetve a kérdőívben. Az Avtv. 6. § (1) bekezdése szerint pedig az érintettel az adat felvétele előtt közölni kell, hogy az adatszolgáltatás önkéntes vagy kötelező. Kielégítő megoldást az jelentene, ha a kérdéscsoport előtt a kérdések betűméreténél nagyobb, vastag betűs tájékoztatásban hívnák fel a válaszadók figyelmét az önkéntességre. Emellett természetesen fontos, hogy a kérdezőbiztos is megfelelő tájékoztatást adjon az adatfelvétel megkezdése előtt.

Különösen aggályos, hogy az egészségi állapotra és a fogyatékosagra vonatkozó adatszolgáltatásnál a próbakérdőív semmilyen módon nem tünteti fel, hogy önkéntes az adatszolgáltatás. Ez nem csupán az adatvédelmi elvárásokkal, hanem a népszámlálást elrendelő törvénnyel is ellentétes.

A fenti hiányosságokat megítélésünk szerint mielőbb ki kell küszöbölni, erre az adatvédelmi biztos figyelmét is felhívjuk. Reméljük, módunk lesz arra, hogy a kedvező változásokat és az adatvédelmi szempontból megnyugtató megoldásokat támogassuk és szervezeteink eszközeivel népszerűsíthessük a jövőben.

Budapest, 2010. november 30.

A megbeszélésen jelen lévő civil szervezetek nevében is, üdvözlettel,

Szabó Máté Dániel
(Eötvös Károly Intézet)